

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата наук з фізичного виховання та спорту, доцента
Хмельницької Ірини Валеріївни
на дисертаційну роботу Прокопенко Анастасії Олександрівни
«Профілактика функціональної моторної асиметрії у дітей молодшого
шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом», що подана на
здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт**

Актуальність обраної теми. Популярність тенісу у всьому світі така велика, що кожен третій школяр Австралії, США, Японії та інших країн грає в теніс і вважає це дуже престижним (за даними Національної Федерації шкільних Асоціацій США у 2018-19 навчальному році). Зважаючи на те, що початок занять тенісом припадає на дітей 7-8-річного віку, саме в цьому віці необхідно закладати основи оптимальної фізичної та функціональної підготовки. При цьому на початковому етапі підготовки необхідна така організація занять, яка носить оздоровчий характер, корегуючи вади у стані здоров'я, функціонального стану та фізичної підготовленості, а не посилює їх, що нерідко буває на практиці. Сучасний етап розвитку системи освіти в Україні спонукає розглядати потенціал різних видів спорту у напрямку оздоровлення дітей шкільного віку. Найбільшою популярністю користуються спортивні ігри, що визначається високою емоційністю та високим рівнем зацікавленості дітей у даному виді діяльності, серед яких особливе місце займає теніс.

Завдяки підвищенню рухової активності, теніс позитивно впливає на функціональні можливості організму дітей. Але, нажаль, заняття тенісом вимагають асиметричних рухів, що може призвести до асиметричного розподілу фізичного навантаження на різні групи м'язів та незбалансованого м'язового тонуусу та як наслідок порушення пропорційності частин тіла людини. Зазвичай, м'язи доміантної руки розвинуті краще, через те, що на них припадає більше фізичне навантаження. Це й спричиняє розвиток функціональної асиметрії м'язів. В організмі дитини це може призвести до травм і перевантажень суглобів, а з часом до дегенеративних їх змін,

серйозних проблем зі станом постави та різного ступеня розвитку м'язів тулуба і верхніх кінцівок. Тому, дуже важливо систематично проводити профілактику моторної асиметрії за допомогою спеціальних, підготовчих та розвиваючих вправ, засобів міні-тенісу для навантаження не домінуючої руки з метою гармонійного розвитку дітей та профілактики порушень опорно-рухового апарату.

У зв'язку з цим не викликає сумніву те, що тема дисертації Прокопенко Анастасії Олександрівни є актуальною і своєчасною, має практичне і теоретичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016–2020 рр. за темою 3.13 «Теоретико-методичні основи здоров'яформуючих технологій у процесі фізичного виховання різних груп населення» (номер державної реєстрації 0116U001615) та Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021–2025 рр. за темою: 3.2 «Теоретико-методичні основи біомеханічних технологій у фізичному вихованні, спорті, реабілітації з урахуванням індивідуальних особливостей моторики людини» (номер державної реєстрації 0121U107944). Здобувач – співвиконавець теми.

Роль автора, як співвиконавця, полягає в обґрунтуванні, розробці та апробації технології профілактики функціональної моторної асиметрії під час оздоровчих занять тенісом дітей молодшого шкільного віку.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Усі наукові положення та висновки, які сформульовані у дисертації, достатньою мірою обґрунтовані експериментальними даними, відповідають меті та завданням роботи. Достовірність результатів проведеного дослідження підтверджується достатньою кількістю учасників педагогічного експерименту та його методологією. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується

використанням у роботі комплексу інформативних методів математичної статистики.

Оцінка змісту дисертації та її основних положень. Матеріали роботи викладено на 222 сторінках машинописного тексту. Дисертація складається з: анотації, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 7 додатків. Робота ілюстрована 27 таблицями та 23 рисунками. Усього використано 201 джерело наукової та спеціалізованої літератури.

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження; описано рівень наукової новизни і практичне значення роботи; відображено особистий внесок здобувача; наведено дані про апробацію та впровадження отриманих результатів; подано інформацію про публікації, структуру роботи.

Перший розділ «Аналіз стану практичної розробленості проблеми впливу функціональної моторної асиметрії на організм дітей шкільного віку та методи її профілактики» присвячено визначенню стану розробленості проблематики дослідження, зокрема, визначенню особливостей організації оздоровчих занять тенісом, характеристиці змісту поняття функціональної моторної асиметрії, розгляду специфіки прояву функціональної моторної асиметрії м'язів у тенісі та досвіду розробки профілактичних заходів.

Під час написання роботи здобувач опрацювала достатній масив фахової науково-методичної літератури вітчизняних та зарубіжних дослідників. Наукові положення підкріплені посиланнями на велику кількість літературних джерел (201 джерело), ґрунтовним вивченням наявних праць інших науковців щодо відповідної проблематики.

Аналіз фахової літератури дозволив визначитися з проблемою дослідження та сформулювати мету роботи – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити ефективність технології

профілактики функціональної моторної асиметрії школярів 6-10 років в процесі оздоровчих занять тенісом.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» представлені сучасні методи дослідження, які відповідали цільовим настановам науково-дослідної роботи. Розкрито методологію досліджень, обґрунтовано використання методів дослідження, описано організацію дослідження і контингент учасників дослідження.

Організація дослідження відповідає засадам методології дослідження у сфері фізичної культури та спорту.

Серед методів дослідження автором було реалізовано теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури, документальних матеріалів та передового досвіду, інформаційних ресурсів мережі Інтернет; педагогічні методи дослідження (педагогічне спостереження, педагогічне тестування, педагогічні експерименти); соціологічні методи дослідження (опитування); методи математичної статистики.

Логічною виглядає і наведена дисертантом організація дослідження, що включає чотири етапи, які виконувалися впродовж 2019- 2023 років.

Всі учасники були проінформовані про вимоги до початку дослідження та висловили своє бажання приймати в ньому участь, а батьками була надана письмова згода на участь їх дітей в даному дослідженні, що відповідало вимогам по організації наукових досліджень з контингентом дітей та засадам Гельсінської конвенції 2008 р.

Достовірність отриманих результатів ґрунтується на коректності використання методів дослідження, достатній тривалості педагогічного експерименту, значній кількості досліджуваних, належному опрацюванні джерельної бази.

У третьому розділі «**Морфо-функціональні особливості дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом**» проведено дослідження окремих показників фізичного стану дітей молодшого шкільного віку, які займаються тенісом з метою оздоровлення; визначено

показники фізичного розвитку, функціональний стан різних груп м'язів молодших школярів та встановлено взаємозв'язки показників фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей. Отримана емпірична база даних дозволила сформулювати сутність поетапного прояву ознак функціональної моторної асиметрії у дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом та необхідність запровадження профілактичних заходів.

У четвертому розділі «Обґрунтування та розробка технології профілактики функціональної моторної асиметрії у дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом» обґрунтовано та розроблено технологію профілактики функціональної моторної асиметрії у дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом, яка базувалась на загальнометодичних та спеціальних принципах фізичного виховання, а також принципах, рекомендованих для організації та проведення оздоровчих занять з контингентом дітей молодшого шкільного віку.

Технологія профілактики включала мету та завдання, принципи, умови впровадження (соціальні, організаційні, педагогічні) та етапи (підготовчий, основний, заключний), засоби, критерії ефективності (рівень фізичного розвитку та підготовленості, антропометричні показники, стан опорно-рухового апарату дітей). При організації занять на кожному етапі враховували показники фізичного розвитку, функціонального стану опорно-рухового апарату та рівня фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку. Серед засобів використовувалися комплекси загальнорозвивальних та спеціальних фізичних вправ з різних вихідних положень, спеціально-підготовчі вправи з тенісними м'ячами з навантаженням не домінуючої руки для гармонійного розвитку дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом.

Дієвість розробленої технології було перевірено в процесі перетворювального педагогічного експерименту, яку визначено шляхом порівняння результатів (показники фізичного розвитку, функціонального

стану опорно-рухового апарату та рівня фізичної підготовленості дітей молодшого шкільного віку) в динаміці змін.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» представлено аналіз та узагальнення результатів дослідження. Систематизовано результати наукових напрацювань інших авторів і дані власного наукового пошуку, що виступили детермінантами формулювання ключових положень дослідження, окреслення дискусійних питань, визначення основних результатів дисертаційної роботи, їхньої наукової та практичної значущості.

На підставі цього сформульовано наукові положення, що є новими науковими даними, доповнюють, підтверджують існуючі відомості та дані, які набули подальшого розвитку.

На основі виконання поставлених у роботі завдань і отриманих результатів авторка сформулювала висновки, які узгоджуються з даними, наведеними в основних розділах роботи, і дозволяють судити про ступінь виконання поставлених завдань і досягнення мети роботи. Роботу завершують практичні рекомендації, список використаних джерел та додатки, де відображені в тому числі і акти впровадження результатів.

Зміст представленої дисертантом роботи має чітку, логічну послідовність. Дисертація оформлена відповідно до нормативних вимог і стандартів. Матеріал представлено державною мовою, стиль викладення – науковий.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що дисертантом уперше: теоретично обґрунтовано та розроблено технологію профілактики функціональної моторної асиметрії дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих заняттях тенісом, сформульовано мету, завдання, засоби, принципи та критерії ефективності; визначено організаційно-методичні умови проведення оздоровчих занять з тенісу дітей молодшого шкільного віку з метою профілактики функціональної моторної асиметрії, етапи реалізації розробленої технології, форми та методи проведення

фізкультурно-оздоровчої роботи; встановлено зв'язок між показниками фізичного розвитку та фізичної підготовленості дітей шкільного віку, що займаються тенісом з метою оздоровлення; підтверджено дані щодо необхідності врахування проявів функціональної моторної асиметрії під час занять асиметричними видами спорту, починаючи з дитячого віку; підтверджено дані про несиметричний фізичний розвиток, однобічну перевагу фізичних якостей домінуючих кінцівок та асиметрію рухів, що особливо прослідковується при ранній спеціалізації та збільшенні термінів занять; підтверджено дані щодо доцільності застосування методичного прийому нівелювання асиметрії плечового поясу з процесі занять асиметричними видами спорту за рахунок формування правильної постави та збільшення об'єму фізичного навантаження на не домінуючу руку тих, хто займається; доповнено наукові здобутки щодо можливості проведення занять тенісом дітей шкільного віку, саме у формі оздоровчих занять; доповнено й розширено дослідження фахівців щодо впливу асиметричного фізичного навантаження на опорно-руховий апарат та рівень фізичної підготовленості осіб різного віку в процесі занять тенісом; доповнено наукові дані науковців щодо особливостей фізичного розвитку, фізичної підготовленості, стану опорно-рухового апарату дітей молодшого шкільного віку та доцільності розширення арсеналів засобів фізичного виховання для збільшення рівня рухової активності молодших школярів; подальшого розвитку набули рекомендації науковців щодо превентивних заходів в змісті оздоровчих занять тенісом.

Практичне значення результатів дослідження полягає у розробці та впровадженні у практику технології профілактики функціональної моторної асиметрії дітей молодшого шкільного віку під час оздоровчих занять тенісом.

Результати дослідження було апробовано і впроваджено в навчальний процес кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації (10.02.2022 р.) та кафедри спортивних ігор (05.04.2022 р.) Національного університету фізичного виховання і спорту України, у процес оздоровчих занять тенісом ГО «СОК Київ-2000» (09.02.2023 р.) та ТОВ «Спортбудсервіс»

(17.02.2023 р.) м. Києва у вигляді практичних рекомендацій побудови оздоровчих занять тенісом дітей молодшого шкільного віку.

Повнота викладення матеріалів дисертаційної роботи у наукових публікаціях. Наукові результати дисертації висвітлені в 18 наукових публікаціях: 4 статті в наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України; 13 публікацій апробаційного характеру; 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи. Суттєвих зауважень до змісту та оформлення дисертаційної роботи немає. Позитивно оцінюючи дисертацію Прокопенко А. О., можна зазначити деякі зауваження, побажання і дискусійні питання:

1. У загальних висновках до роботи бажано представити більшу кількість результатів статистичного аналізу.
2. Оскільки під час анкетування виявлено значні відмінності в арсеналі дій і прийомів правшів і лівшів, на нашу думку, необхідно на цьому акцентувати увагу в описі технології.

У порядку дискусії варто отримати відповіді на такі запитання:

1. Серед засобів авторської технології з метою профілактики функціональної моторної асиметрії передбачено використання загальнопідготовчих та спеціально-підготовчих вправ. Хотілося б почути від здобувача, в якій частині заняття можна використовувати вправи запропонованої технології?

Однак, зазначені дискусійні питання не впливають на загальну позитивну оцінку поданої роботи і не знижують її високого рівня.

Висновок про відповідність дисертації до встановлених вимог. Дисертаційна робота Прокопенко Анастасії Олександрівни «Профілактика функціональної моторної асиметрії у дітей молодшого шкільного віку в процесі оздоровчих занять тенісом» є завершеним самостійним дослідженням, має наукову новизну, практичне значення, відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від

12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Прокопенко Анастасія Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент, доцент кафедри кінезіології та
фізкультурно-спортивної реабілітації
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

І. В. Хмельницька

Підпис І. В. Хмельницької засвідчую

Вчений секретар
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Г. С. Машеренкова